ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๖๑ ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา

---

๑. ลักษณะที่จะประกอบพยัญชนะสังโยคได้ เฉพาะในพยัญชนะวรรคมีหลักอย่างไร ฯ อหึงฺสา, อุพฺปาเทสิ, วุฏฺโฒ, ปนฺณายิ ประกอบสังโยคถูกหรือผิด ถ้าผิดจงแก้ไขให้ถูก ฯ

๒. ในพยัญชนะสนธิ สัญโญโค มีวิธีซ้อนกี่อย่าง ฯ อะไรบ้าง ฯ ยตฺรฏฺฐิโต จัดเข้าในอย่างไหน ฯ เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ ตัดและต่ออย่างไร ฯ

๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. คุณนามชั้นวิเสส มีลักษณะอย่างไร ฯ

ข. ปูรณสังขยา เป็นนามศัพท์ชนิดไหน ฯ

ค. นามศัพท์ท่านจัดลิงค์ไว้เท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ

ฆ. ต ศัพท์ ในคำว่า "อิติปิ โส ภควา" เป็นสัพพนามชนิดไหน ฯ

ง. โต ทานิ ปัจจัย เป็นเครื่องหมายวิภัตติไหน ฯ

๔. ในอาขยาต อ อาคม และ อิ อาคม ใช้ประกอบกับกิริยาได้ทั่วไปหรือมีจำกัดอย่างไร ฯ วิโสธเย ในคำว่า "ตสฺมา สีลํ วิโสธเย" ประกอบด้วยเครื่องปรุงอะไรบ้าง ฯ

๕. สาธนะ คืออะไร ฯ มีเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ อุฏฺฐาน ในคำว่า "อุฏฺฐานกาเล" และ "อุฏฺฐานวิริยวนฺตสฺส" ลงปัจจัยอะไร ฯ เป็นรูปและสาธนะอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

๖. วิเสสโนภยบท กัมมธารยสมาส กับ ทวันทวสมาส ต่างกันอย่างไร ฯ มาตาปิตโร, กตปฏิสนฺถาโร (ราชา) เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

๗. ฉิก ปัจจัย มีในตัทธิตไหนบ้าง ฯ และใช้ต่างกันอย่างไร ฯ โกสมฺพิกา (ภิกฺขู), อรหตฺตํ ลงปัจจัยอะไร ฯ ในตัทธิตไหน ฯ จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ลักษณะที่จะประกอบพยัญชนะสังโยคได้ เฉพาะในพยัญชนะวรรคนั้น มีหลักอย่างนี้ คือ :-

(๑) พยัญชนะที่ ๑ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๑ และที่ ๒ ในวรรคของตนได้

(๒) พยัญชนะที่ ๓ ซ้อนหน้าพยัญชนะที่ ๓ และที่ ๔ ในวรรคของตนได้

(๓) พยัญชนะที่ ๕ สุดวรรค ซ้อนหน้าพยัญชนะในวรรคของตนได้ทั้ง ๕ ตัว ยกเสียแต่ตัว ง ซ้อนหน้าตัวเองไม่ได้ ฯ ประกอบพยัญชนะสังโยคที่ผิดแก้ให้ถูกอย่างนี้

อหึงฺสา	แก้เป็น	อหึสา
อุพฺปาเทสิ	แก้เป็น	อุปฺปาเทสิ
วุฏฺโฒ	แก้เป็น	วุฑฺโฒ
ปนฺญายิ	แก้เป็น	ปญฺญายิ ฯ

๒. ในพยัญชนะสนธิ สัญโญโค มีวิธีซ้อน ๒ อย่าง คือ ซ้อนพยัญชนะที่มีรูปเหมือนกันอย่าง ๑ ซ้อนพยัญชนะที่มีรูปไม่เหมือนกันอย่าง ๑ ฯ

ยตฺรฏฺฐิโต จัดเข้าในอย่างที่สอง คือ ซ้อนพยัญชนะที่มีรูปไม่เหมือนกัน ฯ

เอตมฺมงฺคลมุตฺตมํ เป็นอาเทสนิคคหิตสนธิ ตัดเป็น เอตๆ - มงฺคลๆ - อุตฺตมๆ

ระหว่าง เอตๆ - มงฺคลๆ ถ้าพยัญชนะวรรคอยู่ข้างหลัง มีนิคคหิตอยู่ข้างหน้า ให้แปลงนิคคหิตเป็นพยัญชนะที่สุดวรรคได้ คือ แปลงนิคคหิตที่ เอตๆ เป็น ม ต่อเป็น เอตมฺมงฺคลๆ

ระหว่าง เอตมฺมงฺคลๆ – อุตฺตมๆ นิคคหิตอยู่หน้า ถ้าสระอยู่เบื้องปลาย แปลงนิคคหิตเป็น ม ต่อเป็น เอตมฺมงฺคลมุตฺตมๆ ฯ

๓. ได้ตอบคำถามต่อไปนี้ คือ

ก. คุณนามชั้นวิเสส มีลักษณะอย่างนี้ คือ เป็นคุณนามที่แสดงความดีหรือชั่ว มากหรือน้อยกว่าปกติ เหมือนคำว่า ปณฺฑิตตโร เป็นบัณฑิตกว่า ปาปตโร เป็นบาปกว่าเป็นต้น ฯ

ข. ปูรณสังขยา เป็นนามศัพท์ชนิดคุณนาม ฯ

ค. นามศัพท์ ท่านจัดลิงค์ไว้ ๓ อย่าง คือ ปุงลิงค์ เพศชาย ๑ อิตถีลิงค์ เพศหญิง ๑ นปุงสกลิงค์ มิใช่เพศชายมิใช่เพศหญิง ๑ ฯ

ฆ. ต ศัพท์ ในคำว่า "อิติปิ โส ภควา" เป็นสัพพนามชนิดวิเสสนสัพพนาม ฯ

ง. โต ปัจจัย เป็นเครื่องหมายตติยาวิภัตติและปัญจมีวิภัตติ ทานิ เป็นเครื่องหมายสัตตมีวิภัตติลงในกาล ฯ

๔. ในอาขยาต อ อาคม และ อิ อาคม ใช้ประกอบกับกิริยาได้ไม่ทั่วไป มีข้อจำกัดอย่างนี้ คือ อ อาคม ใช้ประกอบหน้าธาตุ กิริยาหมวดหิยัตตนีวิภัตติ อัชชัตตนีวิภัตติและกาลาติปัตติวิภัตติ ส่วน อิ อาคม ใช้ประกอบหลังธาตุและปัจจัย กิริยาหมวดอัชชัตตนีวิภัตติ ภวิสสันติวิภัตติและกาลาติปัตติวิภัตติ ในหมวดธาตุทั้งปวง ฯ

วิโสธเย ประกอบด้วยเครื่องปรุง คือ วิ บทหน้า สุธ ธาตุ ณย ปัจจัย เอยฺย สัตตมีวิภัตติ ปัจจัยที่เนื่องด้วย ณ ลบ ณ พฤทธิ์ อุ ต้นธาตุเป็น โอ ลบ ยฺย แห่ง เอยฺย วิภัตติ สำเร็จรูปเป็น วิโสธเย ฯ

๕. สาธนะ คือ ศัพท์ที่ท่านให้สำเร็จมาแต่รูปวิเคราะห์ มี ๗ อย่าง คือ กัตตุสาธนะ ๑ กัมมสาธนะ ๑ ภาวสาธนะ ๑ กรณสาธนะ ๑ สัมปทาน-สาธนะ ๑ อปาทานสาธนะ ๑ อธิกรณสาธนะ ๑ ฯ

อุฏฺฐาน ในคำว่า "อุฏฺฐานกาเล" ลง ยุ ปัจจัย เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า อุฏฺฐาติ (อุฏฺฐหติ) เอตฺถาติ อุฏฺฐาโน (กาโล) ฯ

อุฏฺฐาน ในคำว่า “อุฏฺฐานวิริยวนฺตสฺส” ลง ยุ ปัจจัย เป็น กัตตุรูป กรณสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า อุฏฺฐาติ (อุฏฺฐหติ) เตนาติ อุฏฺฐานำ (วิริยำ) ฯ

๖. วิเสสโนภยบท กัมมธารยสมาส กับ ทวันทวสมาส ต่างกันอย่างนี้ คือ วิเสสโนภยบท กัมมธารยสมาส มีบททั้ง ๒ เป็นวิเสสนะ มีบทอื่นเป็นประธาน ส่วนทวันทวสมาส เป็นบทประธานทั้งสิ้น ฯ

มาตาปิตโร เป็นอสมาหารทวันทวสมาส ตั้งวิเคราะห์ว่า มาตา จ ปิตา จ มาตาปิตโร ฯ

กตปฏิสนฺถาโร (ราชา) เป็นจตุตถีตุลยาธิกรณพหุพพิหิสมาส ตั้งวิเคราะห์ว่า กโต ปฏิสนฺถาโร ยสฺส โส กตปฏิสนฺถาโร (ราชา)

หรือเป็นตติยาตุลยาธิกรณพหุพพิหิสมาส ตั้งวิเคราะห์ว่า กโต ปฏิสนฺถาโร เยน โส กตปฏิสนฺถาโร (ราชา) ฯ

๗. ณิก ปัจจัย มีในโคตตตัทธิต และตรตยาทิตัทธิต ฯ

ใช้ต่างกันอย่างนี้ คือ ณิก ปัจจัย ในโคตตตัทธิต ใช้แทนศัพท์ได้เฉพาะ อปจฺจ ศัพท์อย่างเดียว ส่วน ณิก ปัจจัย ในตรตยาทิตัทธิต ใช้แทนศัพท์ได้ทั่วไป มี ตรติ ศัพท์เป็นต้น ฯ

โกสมฺพิกา (ภิกฺขู) ลง ณิก ปัจจัย ในตรตยาทิตัทธิต ตั้งวิเคราะห์ว่า โกสมฺพิยำ วสนฺตีติ โกสมฺพิกา (ภิกฺขู) ฯ

อรหตฺตำ ลง ตฺต ปัจจัย ในภาวตัทธิต ตั้งวิเคราะห์ว่า อรหโต ภาโว อรหตฺตำ ฯ
